

Demografia ako zbraň a politický prostriedok

Lech Haydukiewicz

15. októbra 2020 ✚ *Spoločnosť*

Posledné desaťročia jasne ukázali, ako kruto sa mýlia všetci proroci veštiaci koniec dejín a ohlasujúci idylické spolužitie kultúr, civilizácií a etník. Dnes sa vedie krutá bitka, v ktorej najdôležitejšou zbraňou - silnejšou než rakety a tanky - je reprodukčná schopnosť spoločností.

Po stáročia sa viedli diskusie, v čom vlastne spočíva moc štátov, a táto otázka je dodnes otvorená. Môžeme uvádzať množstvo charakteristických znakov a snažiť sa argumentmi dokazovať ich opodstatnenosť. Sila a význam jedných a plytkosť druhých krajín, meniace sa osudy politických organizácií, sú kombináciou mnohých faktorov v rôznom čase a s rôznou silou vplyvu. Geopolitika pri všetkej svojej rozmanitosti zdôrazňuje prírodné a priestorové faktory. Humanitné a ekonomické vedy zdôrazňujú úlohu ľudského kultúrneho a intelektuálneho potenciálu. Mnohí vedci odvolávajúci sa na charakteristické znaky termínu *civilizácie*, ju chápu úplne inak – od právnych a náboženských predpisov po čistú technológiu. Takmer každý, kto sa zaujíma o históriu, môže nájsť rozumné argumenty na obhajobu väčšiny téz o základoch politickej moci, prinajmenšom na vybraných príkladoch. Existuje však aj oblasť, ktorú nepochybne možno považovať za zbraň s oneskoreným účinkom – demografiu – veľkosť populácie a jej vekovú štruktúru.

V čase, keď sa populácia na celom svete i v jednotlivých regiónoch vyznačovala dlhodobou početnou stabilitou, bolo treba hľadať základy regulujúce vzájomnú rovnováhu síl mimo rámca demografie. Mohli byť výsledkom prírodného potenciálu alebo štýlu jeho využívania prejavujúceho sa v spôsobe uplatňovania autority, kultúry alebo úrovne technologického pokroku, ako aj výslednej diferenciacie bohatstva. Samotný faktor početnosti populácie bol v podstate redukovaný na jasné a etablované vzťahy medzi subjektmi politického života.

Keď však v histórii ľudstva začal dovedy nepoznaný proces znižovania úmrtnosti a predlžovania strednej dĺžky života, začalo dochádzať k zásadným zmenám. Na začiatku 19. storočia sa to v dôsledku priemyselnej revolúcie dotklo predovšetkým západnej Európy.

Európa na čele i na chvoste

Svetová populácia dosiahla prvú miliardu ľudských bytostí až na začiatku 19. storočia. Na druhú miliardu bolo treba čakať až do medzivojnového obdobia, čiže asi päť generácií. V súčasnosti sa ďalšie miliardy objavujú každých niekoľko rokov.

Toto by nijako zásadne nemuselo meniť rovnováhu síl nebyť toho, že tento rast na jednotlivých kontinentoch a v jednotlivých krajinách je veľmi nerovnomerný. Zatiaľ čo na prahu demografickej explózie začiatkom 19. storočia tvorili Európania jednu pätinu ľudstva, o storočie neskôr to bola už iba jedna štvrtina, čo ešte stále nevypovedalo všetko o význame Európy, pretože ďalšie percentá Európanov predstavovali demografickú, kultúrnu a ekonomickú dominanciu v Severnej Amerike, v Austrálii, na Novom

Zélande a vo väčšine Latinskej Ameriky. Z tohto hľadiska by nemalo prekvapovať, že obdobím najintenzívnejšej politickej a hospodárskej expanzie Európy bol koniec 18. a celé nasledujúce storočie, v ktorom mala vplyv na celý svet, a to aj v oblastiach s úplne odlišnou kultúrou a v rovnako či dokonca populačne silnejších krajinách, ako bola Čína, Indočina a India.

Vzrast bohatstva bol spojený s poklesom plodnosti, ktorý, najmä po druhej svetovej vojne, rýchlo nivelizoval dopady poklesu úmrtnosti a v mnohých prípadoch dokonca viedol k poklesu počtu miestneho obyvateľstva. V prvom rade Európa a po nej ďalšie bohaté krajiny, väčšinou obývané potomkami Európanov, stratila elán a rásnosť. Paradoxne spolu s rastúcou prosperitou sa objavil názor, že dieťa je príliš nákladné a náročné na opateru. Ba kvôli iluzórnej životnej istote získanej vďaka povinnému dôchodkovému poisteniu sa stalo dokonca nepotrebným. Preto v polovici tohto roka mal starý kontinent iba 739 miliónov obyvateľov, čiže sotva 10 % svetovej populácie. Európa, ktorá svojím počtom obyvateľov bola tisícročia druhým najsilnejším kontinentom po Ázii, v súčasnosti klesla na tretie miesto za Afriku a do roku 2030 ju predbehne ešte Latinská Amerika. Pre úplnosť treba dodať, že pred týmto dátumom Čína príde o prvenstvo v počte obyvateľov, pretože ju predbehne India.

So zvyšovaním prosperity by teoreticky na celom svete mala klesať aj plodnosť a zároveň by sa mala predlžovať stredná dĺžka života. To bude znamenať starnutie a nižšie tempo prírastku populácie v iných, dnes vitálnych regiónoch. Problém je v tom, že demografické procesy si vyžadujú čas, kým politické vzťahy bežia nepretržite – väčšina z nich sa realizuje oveľa krátkodobejšie. Demografia sa tak stáva tým mocnejšou zbraňou, čím slabšie sú prirodzené kultúrne a náboženské zábrany chrániace historické populácie (najmä kresťanské) pred numerickým prevýšením pri čoraz väčšmi zbožšťovanom technologickom pokroku. Masové procesy bez ľudskej tváre a technológia uľahčujú populačné inžinierstvo od migrácie a presídľovania až po etnické čistky. Podobne ako v prípade zbrane, ktorá sa stáva technológiou hromadného ničenia, aj faktor demografického rastu resp. poklesu sa stáva totálnou zbraňou používanou s čoraz väčšou bezohľadnosťou.

zdroj: wikimedia commons

Kosovo a Tex-Mex

Môžeme uviesť množstvo regionálnych príkladov, v ktorých demografický faktor predstavuje hlavnú formu nátlaku. V Európe sa to deje v prípade historicky slovanského Kosova. Bez ohľadu na nemeckú či pronemeckú geopolitickú hru, ktorá by sa aj tak usilovala o rozbitie bývalej Juhoslávie s jej srbskou dominanciou a neúspešnou obranou *status quo* zo strany Ruska, v tomto boji bolo možné využiť nielen právne, vojenské a ekonomické, ale predovšetkým demografické aspekty. Po získaní nezávislosti albánski Kosovčania dnes tvoria asi deväťdesiat percent obyvateľstva tejto krajiny, kým Srbi iba päť percent. Počas celého 19. storočia a prvej polovice dvadsiateho storočia sa však na území Kosova udržiavala stabilná

etnická štruktúra pozostávajúca z jednej tretiny Srbov a dvoch tretín Albáncov.

Situácia sa začala veľmi rýchlo meniť po druhej svetovej vojne, keď prirodzený prírastok srbskej populácie začal klesať až na hodnotu pod hranicu jednoduchého reprodukcie, zatiaľ čo u albánskeho obyvateľstva provincie zotrval na úrovni zabezpečujúcej rýchly rast. Na začiatku 80. rokov boli Srbi už iba asi desaťpercentnou menšinou a po rozpade bývalej Juhoslávie nemali inú možnosť, než sa uchýliť k drastickým opatreniam usilujúcim sa o obmedzenie autonómie a pokúsiť sa o násilné podrobenie vzdorovitej provincie. Ako konflikt narastal, väčšina Srbov, ktorí ešte v Kosove zostali, bola vyvraždená alebo utiekla pred hroziacim prenasledovaním na sever. Kosovo je drobným, ale názorným príkladom stretu protichodných demografických trendov a ich využívania, ako aj ich veľmi konkrétnych politických dôsledkov.

Rovnako dobrým, avšak ešte závažnejším príkladom je americko-mexická hranica. Juh USA, ktorý v minulosti patrilo Mexiku, Američania zabrali predovšetkým kvôli svojej demografickej prevahe. Povstanie v Texase vyvolali americkí farmári, keď ich v tejto mexickej provincii bolo desaťkrát viac než španielsky hovoriaceho obyvateľstva.

Demografický rast však pomaly slabol a o poldruha storočia sa koleso dejín obrátilo. Už niekoľko desaťročí sa na juhu Spojených štátov každoročne usídľuje čoraz viac migrantov z Mexika. V roku 1986 ich bolo oficiálne 67 000, čo predstavovalo 11 % všetkých prisťahovalcov. O dvadsať rokov neskôr ich už bolo 175 000, čo je takmer jedna pätina z celkového počtu. Toto sú však oficiálne čísla a podľa údajov Patricka Buchanana v jeho knihe *Smrť Západu*, prichádzajú z Mexika každoročne, legálne aj nelegálne, státisíce nových migrantov. Každý rok, väčšinou pri pokuse o prekročenie hranice, je zadržaných približne poldruha milióna nelegálnych prisťahovalcov. Neasimilujú sa, keďže sú blízko domova, akoby na vlastnej zemi, ba dokonca mexickými úradmi sú polooficiálne nabádaní k emigrácii.

V roku 2001 Antonio Villaraigosa, prezident *Movimiento Estudiantil Chicano de Aztlán*, takmer vyhral voľby na starostu v Los Angeles – chýbalo mu sotva štyridsaťtisíc hlasov. Podľa toho, čo hovoria samotní členovia MEChA, ich cieľom je získať späť krajinu otcov, ktorá bola uchvátená po *brutálnej invázii gringov do našich zemí*.

Islamská Európa...

Na mnohých miestach v Európe nie je demografický problém taký naliehavý, ako je opísané vyššie, pretože v bezprostrednej blízkosti veľkých vyludnených oblastí ako je Ukrajina, pobaltské a balkánske krajiny, neexistujú demograficky živé oblasti. Ďalšia globalizácia migrácie je však iba otázkou času a, ako sa už ukázalo v posledných desaťročiach v západnej Európe, pre pomalú, ale systematickú a dôslednú zmenu etnických pomerov v rámci celých štátov geografické susedstvo už ani nebude potrebné. Dnes vo Francúzsku žije asi 5 miliónov moslimov (8 % populácie), z ktorých prakticky všetci, určite však ich rodičia či starí rodičia, prišli spoza mora. Predstavujú nižší ekonomický potenciál, ako by naznačoval ich počet, majú však iné hodnoty – sú oveľa kompaktnejšie, kultúrne a nábožensky konzistentné, čo im dáva veľkú mobilitu a výhodu oproti prevažne ateistickej domorodej spoločnosti.

zdroj: wikimedia commons

Podobné problémy majú aj ďalšie veľké krajiny západnej Európy – islam je výrazne prítomný v Nemecku (4 milióny prívržencov) hlavne medzi Turkami a vo Veľkej Británii, v ktorej máme do činenia s rozsiahlou mozaikou náboženstiev, rás a národov. Inak to nie je ani v menších krajinách, napríklad v Holandsku dnes viac ako 10 % populácie prišlo z iných kontinentov, pričom iba stúpencov Alaha je 6 %. Pri pokračovaní súčasnej vnútornej politiky EÚ a jej členských štátov by sa pomer exotických prišielcov k pôvodnému obyvateľstvu mal v nadchádzajúcich desaťročiach naďalej meniť v prospech nových obyvateľov, ktorí majú viac detí a uspokojia sa so zárobkami či podporami, ktoré sú však nedostatočné pre veľkú časť pôvodného obyvateľstva. Populácia prišielcov je pritom priebežne dopĺňaná novými migrantmi, zatiaľ čo pôvodní obyvatelia s vlastným rodinným modelom a nezaujmom o vlastnú reprodukciu v lepšom prípade dokážu zabezpečiť iba jednoduchú generačnú náhradu, oveľa častejšie reálny úbytok. Už dnes početné obyvateľstvo zahraničného pôvodu dodáva politické palivo konzervatívnym i progresívnym ľavicovým skupinám, hoci ešte nie sú významným faktorom v medzinárodných vzťahoch medzi európskymi krajinami a krajinami pôvodu týchto migrantov. Táto otázka, ktorá na Európu čoskoro doľahne, je politickým príznakom budúcnosti.

Už dnes však existujú na svete oblasti, kde demografia veľmi výrazne, aj keď často ešte neoficiálne, vplýva na vzťahy medzi štátmi. Klasickou oblasťou tohto typu je rozhranie medzi Sibírou a Mandžuskom.

...a čínska Sibír

Rusko, ktoré ku koncu sovietskej ríše mohlo využiť pre svoje zámery viac ako 290 miliónov ľudí, sa scvrklo na polovicu tohto počtu a od roku 1993 zaznamenalo ďalší pokles obyvateľstva takmer o 7 miliónov a v roku 2009 malo 142 miliónov obyvateľov – čo je oveľa menej, než má Bangladéš rozprestierajúci sa na území zodpovedajúcom štvornásobku Mazovského vojvodstva v Poľsku. V roku 1970 žilo na území ZSSR asi 130 miliónov Rusov, dnes ich v Rusku žije 115 miliónov. Asi 30 miliónov ľudí žije na Sibíri (chápanej geograficky, nie administratívne) a tento počet sa stále znižuje. V rokoch 1989 až 2002 na Sibíri došlo k poklesu populácie o 6 % a niektoré menej pohostinné regióny zažívajú kataklizmu – vo Federálnom okruhu Ďaleký východ počet obyvateľov poklesol o 16 % hlavne kvôli emigrácii, kým na polostrove Čukotka navzdory vyššiemu počtu pôrodov oproti úmrtiam – dokonca o 70 %. Iba oblasť Mandžuska v severovýchodnej Číne obýva vyše 150 miliónov ľudí, ktorých počet má stúpajúcu tendenciu. Dvadsaťročná demografická prognóza predpokladá buď pokles ruskej populácie o 10 miliónov, alebo pri optimistickom variante – stabilizáciu, zatiaľ čo v Číne má dôjsť k nárastu o 60 miliónov.

Populačné disproporcie oboch krajín na spoločnej hranici sú také veľké, že dochádza k akejsi difúzii či skôr osmóze Číňanov cez tenkú stenu štátnej hranice. V súčasnosti v Rusku žije necelý milión Číňanov, ale v niektorých pohraničných mestách už tvoria tretinu populácie a čínsky tok neustáva. Médiá v Rusku uvádzajú veľa príkladov rastúcej *čínskej vlny*, či už vo vedeckých analýzach alebo v populárnych reportážach.

Majiteľ hotela v Novosibirsku hovorí, že v jeho zariadení niet jedinej veci, od žiaroviek po nábytok, ktorá by nebola vyrobená v Číne. V Chabarovsku, dokonca aj na typických ruských trhoviskách, miestne „bábušky“ dokonale poznajú čínske názvy zeleniny a iného tovaru, ktoré hromadne nakupujú od Číňanov. Vjačeslav Iljakin z radnice v Irkutsku narieka, že všetko, čo majú, pochádza z Číny, dokonca aj mäso. *Sibír sa jednoducho stáva čínskou* – konštatuje. Z Číny sa pomaly stáva hlavný odberateľ ruských surovín a širokou rozmanitosťou svojich dodávok robí Rusko čoraz závislejším od nej. Je len otázkou času, kedy si začne robiť nároky na ruské zdroje, čistú vodu, ovzdušie, drevo a hlavne na nový *lebensraum* a Rusko, pritlačené k múru, bude súhlasiť s ústupkami, ktoré sú dnes ešte nepredstaviteľné.

Opustíme ilúzie

Ak si stále myslíme, že hoci vo svete vzrastá význam chudobného Juhu, ale bohatý Sever ešte dlho zostane politickým a ekonomickým lídrom, prepadli sme ilúzii. Veľké disproporcie v tempe zmien v populačnom raste a v generačných zmenách jednotlivých spoločností budú mať na politickú realitu čoraz silnejší dopad, ktorý bude tým silnejší, čím bohatšie budú krajiny vlastniace hroznú demografickú zbraň – početnú populáciu.

Už teraz Číňania, ktorých príjem na hlavu je sedemkrát nižší než americký, generujú národný dôchodok – počítaný paritou kúpnej sily (*purchasing power parity*) – vo výške 62 % amerického a vo svetovom rebríčku zaujímajú druhú pozíciu. Chudobná India, ktorá produkuje pätnásťkrát nižší príjem na obyvateľa ako USA, je štvrtou najväčšou ekonomikou sveta! Ukazuje sa, že hospodársky rast oboch gigantov je viac ako dvakrát vyšší než USA, zatiaľ čo demografický rast Číny je porovnateľný s rastom v USA a indický zasa trikrát rýchlejší.

To znamená, že v krátkom čase bude potrebné prerobiť politickú mapu sveta v dôsledku demografického tlaku krajín, o ktorých by sme mali prestať uvažovať ako o chudobných bratrancoch. Aj keď mnohým krajinám z ekonomického hľadiska ešte veľa chýba, aby mohli vstúpiť do klubu privilegovaných, vďaka demografii si úspešne otvárajú zadné dvierka. Nepodliehajme ilúziám – tieto procesy sú neúprosné. A bezpochyby budú politicky využívané.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/demografia-ako-zbran-a-politicky-prostriedok/>